

¹⁷ Jan Machiel Krijger (1874-1951), was van 1922-1946 lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en maakte deel uit van de fractie van de CHU.

¹⁸ P.F.Th. Aalders, 'Religie en politiek, de theocratische gedachte bij Prof. Dr. A.A. van Ruler', in: *Woord en werkelijkheid over de theocratie. Een bundel opstellen in dankbare nagedachtenis aan Prof. Dr. A.A. van Ruler*, (Nijkerk 1973), p. 22.

¹⁹ H. van Spanning, *In dienst van de theocratie*, p. 39.

²⁰ Geciteerd naar: A.A. van Ruler, 'Wat is het karakter van de Protestantse Unie?', in: Archief Van Ruler, inventarisnummer I, p. 200.

²¹ A.A. van Ruler, *Politiek is een heilige zaak*, Nijkerk 1946; tevens op te nemen in: A.A. van Ruler, *Verzameld Werk, Deel 6B*.

²² Vgl. H. van Spanning, *In dienst van de theocratie*, p. 39.

²³ Haitjema schrijft: 'Het was kort na het einde van de tweede wereldoorlog, dat ik door Van Ruler opnieuw in een tweestrijd vlak vóór een beslissende tweesprong in zijn levensgang betrokken werd. In een lang telefoonsprek, van uit Hilversum met mij in Groningen, vertelde hij mij, dat hij van de nieuw gestichte christelijk-politieke partij "de protestantse Unie" het dringend verzoek had ontvangen om voor de aanstaande Tweede Kamerver-

2. De profetische taak der Kerk tegenover Overheid en Volk moet erkenning vinden.

3. Het reformatorische karakter van Nederland worde bewaard'.²⁰ Op 25 april 1946 houdt Van Ruler de hoofdrede op de eerste algemene vergadering van de Protestantse Unie: 'Politiek is een heilige zaak'. Deze wordt als brochure uitgegeven.²¹ Voorts schrijft Van Ruler artikelen en spreekt hij op verkiezingsbijeenkomsten. Hij wordt gevraagd om lijsttrekker te worden bij de verkiezingen, neemt dit in beraad, maar ziet er uiteindelijk vanaf.²² Zijn vroegere hoogleraar en latere promotor Haitjema speelt een belangrijke rol in dit besluit.²³ Wel aanvaardt hij de vijfde plaats op de kandidatenlijst voor de verkiezingen.²⁴ Ten slotte houdt hij twee dagen voor de verkiezingen een toespraak voor de radio over 'Ons cultureel-sociaal program'.²⁵ Deze toespraak ademt de geest van wat hij een jaar later op de tweede algemene vergadering van de Protestantse Unie op de noemer zal brengen van: 'theocratisch socialisme'.²⁶

De parlementsverkiezingen van 1946 lopen zoals gezegd uit op een teleurstelling. De Protestantse Unie behaalt onvoldoende stemmen voor een zetel in de Tweede Kamer. In de notitie waarmee ik deze bijdrage begon, troost Van Ruler zichzelf met de gedachte zijn stem 'met vrede in het geweten uitgebracht' te hebben – 'op welke partij zou men anders stemmen?'²⁷ Hij zal nog enkele jaren bij de partij betrokken blijven.

'In de Waagschaal' contra 'Religie en Politiek'

Wanneer in december 1945²⁸ *Religie en Politiek* verschijnt, krijgt dit boek veel aandacht. De eerste die – voor zover ik weet – reageert, is Klaas Schilder (1890-1952), de voorman van de Vrijmaking van een jaar eerder. Vrijwel onmiddellijk na verschijning zal hij het boek ter hand hebben genomen, want reeds op 15 december 1945 schrijft hij er een meer dan paginagroot en uiterst kritisch artikel over in het weekblad *De Reformatie*. Hij verwijt Van Ruler 'abstraherend denken'.²⁹

Enkele weken na Schilder neemt de Amsterdamse predikant K.H. Kroon (1904-1983) de pen op voor een eveneens meer dan paginagroot hoofdartikel in het weekblad *In de Waagschaal*. Van Rulers boek is naar het oordeel van de redactie van dit weekblad – waartoe naast Kroon onder meer de theologen K.H. Miskotte, J.J. Buskes Jr., D. Tromp en de jurist G.H. Slotemaker de Bruïne behoren – namelijk 'van te ingrijpende en gevaarlijke aard' om het te bespreken in de gewone boekenrubriek.³⁰ De titel van Kroons artikel, 'Theocratie en democratie', duidt aan waarom *Religie en Politiek* zo'n gevaarlijk boek zou zijn. Op de wijze waarop Van Ruler de theocratie belijdt en omschrijft, loopt de democratie gevaar.